

ELS MUSEUS, ELS ETERNS OBLIDATS A L'ESCOLA

ANNA DEL CERRO CUSIDÓ

Mestra d'educació primària i treballadora social
annacusido@gmail.com

RESUM

En aquest article s'exposen el procés i les conclusions d'una recerca sobre l'ús dels museus com un recurs més per a l'aprenentatge de l'alumnat i la seva utilitat com a eina educativa a l'abast dels mestres. La recerca s'ha dut a terme amb l'objectiu d'analitzar les relacions que s'estableixen entre els museus i els centres educatius, identificar la concepció dels docents sobre el museu com a recurs educatiu, conèixer la valoració dels mestres dels serveis, recursos, materials i activitats que ofereixen els museus i distingir la formació del personal docent respecte al museu com a recurs didàctic.

L'instrument metodològic seleccionat per a l'obtenció de dades ha estat un qüestionari mixt adreçat als mestres de la mostra estudiada. La informació proporcionada pels docents que han col·laborat en aquest treball ha evidenciat que coneixen bastant bé els serveis educatius dels museus de Tarragona, que els consideren un bon recurs per a l'aprenentatge significatiu de l'alumnat i que estan molt satisfets amb la metodologia, materials i recursos del museu. També s'han evidenciat mancances en la formació dels mestres en educació patrimonial.

La finalitat bàsica d'aquest article és oferir als docents l'oportunitat de reflexionar sobre el ventall de possibilitats que ofereixen els museus com a recurs educatiu i beneficiar-se d'aquestes reflexions per programar activitats per estimular la curiositat dels infants, incrementar la motivació per l'aprenentatge i millorar la construcció significativa dels continguts escolars.

PARAULES CLAU: museu; didàctica dels museus; escola; col·lectiu docent; educació primària; educació infantil.

MUSEUMS, THE PERENNIALY OVERLOOKED TEACHING RESOURCE

ABSTRACT

This article presents the process and conclusions of research on the use of museums as another resource for student learning and their usefulness as an educational tool available to teachers. The research analyses the relationships between museums and educational centres to identify how teachers perceive museums as an educational resource, to determine what teachers think of the services, resources, materials and activities that museums offer and to distinguish the training of teachers from the use of museums as a teaching resource.

The data were collected by asking a sample of teachers to complete a mixed questionnaire. The data show that the teachers are well aware of the educational services offered by the museums of Tarragona, consider them to be a good resource for promoting meaningful learning among students, and are very satisfied with the museums' methodologies, materials and resources. The research also highlights a lack of teachers that have been trained in the ambit of heritage education

The basic purpose of the article is to offer teachers the opportunity to reflect on the range of possibilities that museums offer as an educational resource and to benefit from these reflections when planning activities that will stimulate the curiosity of children, increase their motivation to learn, match their interests and improve the creation of didactic content.

KEYWORDS: museum; educational museum; school; teaching collective; primary education; nursery education.

REBUT: 30/10/2020 | ACCEPTAT: 05/06/2021

1. Introducció. El punt de partida de la recerca

El punt de partida de la recerca ha estat l'observació duta a terme durant els dos períodes de pràctiques corresponents al grau d'Educació Primària. En aquests dos centres s'ha pogut comprovar que les aplicacions dels recursos del museu amb infants d'educació infantil i primària sovint no es duen a terme o es fan de manera molt simple. En una de les dues escoles s'ha vist alguna activitat pràctica i, en canvi, en l'altra, no se n'ha vist cap. En general, s'ha pogut observar que els docents no desvetllen l'interès dels infants per conèixer i descobrir espais museístics, ni aprofiten les potencialitats del museu per afavorir la construcció dels continguts escolars de l'alumnat. Tot i que són espais que es troben al mateix entorn o en entorns propers, el museu és un lloc aliè i desconegut, donat que la majoria dels infants no l'ha visitat mai, i el professorat tampoc afavoreix l'apropament de l'alumnat als espais museístics. El fet d'haver tingut l'oportunitat de conèixer aquesta realitat m'ha empès a dur a terme una recerca sobre l'ús dels recursos didàctics que ofereixen els museus per tal de poder identificar-ne les mancances o els aspectes per millorar i donar orientacions als mestres per incorporar-los a la programació dels continguts.

Sovint es tendeix a opinar que els infants no tenen curiositat per descobrir els petits tresors que amaguen els museus i que s'avorreixen quan els visiten. Probablement això és degut a diverses causes, com la manca de programes educatius museístics adaptats a l'edat i al nivell educatiu dels escolars i/o a la falta d'implicació del professorat abans, durant i després de la visita al museu. En conseqüència, sembla oportú investigar la respectiva funció del museu i dels mestres en la motivació i interès de l'alumnat per tal de facilitar als docents algunes claus per afavorir l'aproximació dels infants al món museístic més proper, desvetllar l'interès per descobrir què amaguen els museus, prendre consciència del fet que les activitats dutes a terme afavoreixen la construcció del coneixement sobre els continguts escolars que estan treballant i estimular la reflexió dels docents sobre l'ús dels museus com a recursos valuosos per a l'educació formal.

2. Plantejaments teòrics de la recerca

2.1 El concepte

Segons el Consell Internacional de Museus (ICOM),¹ el museu «és una institució permanent sense finalitat de lucre, al servei de la societat i el seu desenvolupament, obert al públic, que adquireix, conserva, estudia, exposa i transmet el patrimoni material i immaterial de la humanitat i del seu medi ambient amb finalitats d'estudis, educació i delectació [...]». El museu té l'important deure de desenvolupar la seva funció educativa i atraure el públic més ampli procedent de tots els nivells de la comunitat. La interacció amb la comunitat forma part integrant del compliment de la funció educativa del museu».²

El museu és un autèntic espai d'aprenentatge i d'experiència cultural en què el patrimoni es converteix en una eina d'educació, de comunicació i de socialització al servei i benefici de la comunitat escolar, on s'afavoreix l'intercanvi d'experiències educatives.

2.2 Funcions

La funció educativa dels museus respon a dos àmbits d'aplicació complementaris. D'una banda, fer accessibles els continguts patrimonials i els valors culturals de la institució a un públic general, gens o poc especialitzat en el tema del museu o l'exposició; i, d'altra banda, reforçar i facilitar la funció educativa (extraescolar i formació adulta) de la institució museística com a espai públic de coneixement, ja sigui en coneixement empíric o en valors ciutadans.

---

1 El Consell Internacional de Museus (ICOM) és una organització internacional de museus i professionals dirigida a la conservació, manteniment i comunicació del patrimoni natural i cultural del món, present i futur, tangible o intangible. Va ser creat l'any 1946 com una organització no governamental i sense ànim de lucre. Manté una relació formal amb la UNESCO i té l'estatus d'òrgan consultiu del Consell Econòmic i Social de les Nacions Unides.

2 El codi de deontologia professional va ser aprovat en la XVI Assemblea General de l'ICOM —Buenos Aires, 4-11-1986, modificat en la XX Assemblea General (Barcelona, 6-7-2001) i revisat en la XXI Assemblea General (Seül, 8-10-2004).

En aquest sentit es pot afirmar que el museu ha esdevingut un espai educatiu ciutadà, tant si actua com a suport a l'educació reglada o com a espai d'autoaprenentatge des del gaudi i l'oci cultural. És a causa d'aquest doble vessant que avui en dia s'emfatitzen les funcions socials i educatives dels museus. La visita al museu resulta un encontre social i pedagògic, on el visitant supera allò que sap, coneix, creu i sent; hi estableix noves connexions i en surt enriquit amb noves visions sobre el món passat, present i de futur.

2.3 Relació museu-escola: un camp emergent d'investigació

És un fet que tant els museus com les escoles formen part d'institucions complementàries, que intercanvien sabers, trets culturals... i que, finalment, es potencien mútuament. Tal com afirma Huerta (2007): «Tots tenim dret a una educació (escola) i a un enriquiment personal que compregui tant l'oci com la reflexió cultural (museu).»

Els museus van canviar la seva concepció a partir dels anys setanta, en què van deixar de ser localitzacions de magatzem de patrimoni per exercir una funció més educativa. Com destaquen Asensio i Pol (2003), els museus es comprometen, a partir d'aquell moment, a ser espais d'educació i a presentar el seu patrimoni d'una manera més comprensible. D'aquesta manera, les diferents propostes educatives que ofereixen els museus contribueixen a generar experiències didàctiques molt atractives, perquè contextualitzen l'aprenentatge en entorns més o menys naturals.

Des dels anys setanta, segons Huerta (2010), les escoles de tot l'Estat duen a terme experiències de renovació pedagògica i es consoliden les propostes de l'escola activa. Aquestes pedagogies innovadores, allunyades del model de transmissió memorística a l'aula, han estat la causa que, des de mitjans dels vuitanta, moltes escoles integrin el museu com a recurs pedagògic de manera habitual en les seves sortides i programacions didàctiques, com a mode d'accedir a un patrimoni cultural del qual consideren que cal apropiar-se.

D'aquesta relació entre museu i centres educatius sorgeix, també, el debat sobre si les activitats educatives que es realitzin en col·laboració han de respondre als currículums oficials, o, per contra, han d'oferir una

oportunitat per desafiar els continguts escolars a partir de la pluralitat de debats que s'obren des de l'art i la cultura. També es planteja la relació de l'escola amb els museus i centres d'art com una manera de compensar la poca atenció que reben les arts en els programes educatius escolars.

En l'actualitat, les col·laboracions educatives entre museus i centres escolars ofereixen oportunitats per generar propostes educatives innovadores per a tots dos costats. A més, els centres escolars poden incorporar debats i estratègies que amplien les tradicionals activitats acadèmiques i tenen accés a les formes de funcionament de les institucions culturals. Els museus, per part seva, estableixen relacions amb nous públics i justifiquen la seva funció social.

Figura 1. Alumnes observant l'exposició «Clots», de Roger Caparó. Escola Riu Clar. Curs 2017-2018. Fotografia: Arxiu Museu d'Art Modern de Tarragona (MAMT)

Al Congrés Internacional «La formació dels educadors» organitzat al Museu Thyssen–Bornemisza de Madrid l'any 2008, els participants van arribar a dues conclusions respecte a la relació escola-museu:

- El treball conjunt entre educador del museu i professor de l'escola pot propiciar la connexió dels continguts treballats dins i fora del museu. En aquest binomi museu-escola és important que els rols de cada agent siguin clars i definits.

- Tots dos educadors han de tenir en compte les possibilitats dels infants en funció de les seves capacitats perceptives de l'art, adequant-ne els comentaris, estudis i activitats a aquests criteris, i evitant l'ús de la pràctica artística en una simple «manualitat».

Per tant, per millorar la relació que s'estableix entre aquests dos agents socials s'hauria de determinar quina metodologia i quins recursos pedagògics faran servir. També seria interessant la realització de convencions i/o col·laboracions entre altres institucions, per exemple, entre museus diversos. D'altra banda, els governs també haurien de donar suport a les competències en el camp de l'educació. A l'Estat espanyol, tot i que de mica en mica s'està veient que pot haver-hi col·laboració entre diverses institucions i es pot potenciar així una experiència enriquidora per a tot el col·lectiu escolar, «encara queda un llarg recorregut, ja que no existeix cap planificació o una política educativa que integri el museu en el currículum educatiu» (Sabaté, 2012).

2.4 Formació del docent

Segons Calaf (2007), s'hauria d'enriquir la formació del professorat i la formació continuada en l'àmbit patrimonial, donat que el patrimoni constitueix una de les millors bases per als objectius, continguts i mètodes del procés d'ensenyament i aprenentatge de la didàctica de les ciències socials.

Un dels problemes del professorat en l'actualitat és que no ha estat format per treballar en educació patrimonial. Davant d'aquesta situació de manca de formació cal introduir en els plans d'estudi dels futurs docents els continguts, eines i instruments necessaris per dur a terme la seva tasca professional en relació amb el patrimoni, així com experiències i vivències en diversos espais museístics. La visita als museus, prèvia a la visita amb alumnes, és imprescindible per dissenyar propostes didàctiques adreçades a l'alumnat d'educació infantil o d'educació primària.

Així doncs, tal com diu Calaf (2007), s'hauria d'introduir la formació patrimonial al currículum de formació del professorat com una nova competència que cal assolir per tal que estigui en condicions d'aprofitar els recursos que ofereixen museus, sales d'exposicions i monuments.

Els museus són excel·lents mitjans didàctics per al desenvolupament de la sensibilitat, la percepció i el coneixement, així com l'adquisició de diverses actituds, entre les quals el comportament cívic, l'apreciació de la diversitat, etc.

Nombrosos estudis i treballs han posat de manifest en els darrers anys el potencial educatiu de les arts i el patrimoni cultural. El treball entorn de la memòria, els museus, els monuments i els jaciments contribueix a desenvolupar en els nens i nenes diverses capacitats, com la capacitat de pensament crític, en el sentit analític; la capacitat de sintetitzar informació rellevant; la capacitat d'aplicació del coneixement al món real; la capacitat d'innovació i creativitat, i la capacitat de treball en equip i col·laboració.

2.5 L'espai museístic al currículum d'educació infantil i primària

De les vuit competències bàsiques identificades per la Generalitat de Catalunya en el currículum escolar la relacionada més directament amb el patrimoni cultural és la competència artística i cultural, que assenyalava:

És el coneixement, la comprensió i la valoració crítica de diferents manifestacions culturals i artístiques, tradicionals o no, que s'utilitzen com a font d'enriquiment i gaudi. També inclou la capacitat de crear produccions artístiques pròpies o expressar experiències i emocions a través de diferents mitjans artístics.

La presència del patrimoni cultural i la recomanació de la vinculació del currículum als museus o altres institucions culturals és una constant en les etapes d'educació infantil i primària del nostre país. El coneixement d'aquest currículum és fonamental per poder fer propostes coherents amb la realitat de les aules dels centres educatius. La vinculació coherent entre el contingut treballat en el museu i el de l'aula és una de les reclamacions més persistents dels docents que visiten els museus.

El coneixement dels diferents continguts del currículum per a cadascuna de les etapes educatives facilitarà l'adaptació de les activitats proposades des de l'entorn no formal del museu als continguts formals de l'escola. Igualment, aquests continguts, a més, aniran seqüenciats i adaptats segons l'etapa educativa a la qual pertanyi l'alumnat.

3. Marc metodològic de la recerca

Els centres escolars representen una proporció fonamental del volum total de públic usuari avui dia als museus. L'oferta educativa dirigida al públic escolar evidencia una aposta destacada per part del museu, i cada vegada s'inverteixen més recursos materials, econòmics i humans per perfeccionar aquesta oferta. Els docents han demanat propostes didàctiques ajustades a l'edat i nivell de desenvolupament de l'alumnat, i els museus han hagut de dissenyar i incloure materials i recursos didàctics per difondre de manera apropiada el seu missatge als escolars i apropar-se al currículum. Pràcticament totes les àrees del currículum d'educació primària tenen, entre els seus continguts, objectius o criteris d'avaluació, conceptes relacionats amb el patrimoni cultural i els museus.

Ara bé, tot i l'augment de l'oferta i demanda de propostes didàctiques, s'ignora l'ús real que el personal docent i l'alumnat fan de l'oferta educativa del museu. Es desconeix no tant l'ús quantitatiu en aspectes de consum de l'oferta, com l'aprofitament didàctic que se'n fa de les visites al museu. Tot i això, a l'àmbit educatiu s'hi ha començat a donar un canvi respecte a la visió i utilitat dels museus, considerant-los espais d'ensenyament i aprenentatge en l'educació formal. Experts en el tema afirmen que el fet de crear un vincle més gran entre l'escola i els museus de la localitat faria que es convertissin en un espai més d'aprenentatge, integrat a la seva vida diària. Això comporta un canvi en la visió del museu per part dels docents per introduir-lo a les aules i a les programacions i convertir-lo en un element més del procés d'ensenyament-aprenentatge escolar.

Moltes exposicions i col·leccions que no han respectat el seu vessant didàctic han hagut d'idear i incloure materials i recursos didàctics per difondre de manera apropiada el seu missatge a tota classe de públic. Una de les raons podria ser que els museus no han rebut cap mena de preparació per encarar la creació de propostes didàctiques, on, generalment, ha estat complex incorporar-les en un dinamisme tradicionalment marcat pel tractament de conceptes i fets. Altrament, és possible que el centre escolar no hagi buscat en el museu aquesta tipologia de programacions didàctiques i d'activitats i s'hagi orientat, generalment, a sol·licitar propostes de caire més conceptual, amb el propòsit de complementar o re-

emplaçar els continguts que no es tracten amb prou èmfasi a l'aula o els que per a diverses raons han estat obviats o oblidats, tot esperant que el museu pogués cobrir-los.

Tot plegat planteja interrogants o preguntes de partida que es voldrien contestar amb la recerca i a l'enunciació dels objectius que cal assolir en la investigació que es du a terme.

Preguntes de partida: El fet observat durant els pràcticums és un fet generalitzat als centres educatius de primària? I si és així, per què el professorat no aprofita les possibilitats del museu com a recurs educatiu?

3.1 Objectius

Objectiu general

- Identificar la concepció dels docents sobre el museu com a recurs educatiu.

Objectius específics

- Identificar l'ús que es fa dels museus des de les escoles com un recurs més per a la formació de l'alumnat.
- Identificar la valoració de l'experiència dels docents en relació amb el servei i del conjunt d'activitats que ofereixen els museus.
- Determinar les relacions que s'estableixen entre els museus i els centres educatius.
- Conèixer el grau de formació (permanent) del personal docent respecte al museu com a recurs didàctic.
- Oferir als docents l'oportunitat d'orientar i reflexionar sobre el ventall de possibilitats que ofereixen els museus com a recurs educatiu.
- Esbrinar quins són els canals de comunicació emprats pels docents per conèixer l'oferta educativa dels museus.

3.2 Supòsit de partida

S'intueix que potser una de les principals raons de la manca d'aprofitament de l'espai museístic a les escoles pot ser la manca de formació del

professorat en aquest recurs i, en conseqüència, l'escassa valoració de l'oferta educativa dels museus. D'acord amb això, es concreta el supòsit de partida, que queda enunciat en aquests termes: «El professorat d'educació infantil i primària no està prou format per treure profit de l'oferta educativa dels museus ni del potencial educatiu del museu com a recurs didàctic per afavorir l'aprenentatge de l'alumnat».

Per confirmar el supòsit de partida, s'ha dut a terme el procés de cerca d'informació sobre els aspectes conceptuals i pedagògics del museu i sobre la metodologia de la recerca exposats en el marc teòric. Aquesta informació ha estat fonamental tant per a l'elaboració de l'instrument metodològic de la recerca com per la interpretació dels resultats. Posteriorment, en el marc metodològic s'han fet la planificació, el desenvolupament de la investigació i l'anàlisi de resultats de la recerca de camp.

3.3 Contextualització i mostra

La recerca es contextualitza en dos centres públics i dos centres concertats de la ciutat de Tarragona. La tria d'aquests centres s'ha fet aleatòriament, però tot i això, són escoles que representen l'oferta educativa de la ciutat. La mostra està formada per 35 docents d'educació infantil i primària d'aquests quatre centres. En principi no es té constància de si han fet ús dels serveis educatius dels museus de la ciutat o no durant aquest curs o en cursos anteriors.

3.4 Instrument metodològic

Donat que s'ha optat per un enfocament metodològic quantitatiu, l'instrument metodològic triat per aplegar les dades és un qüestionari mixt adreçat al professorat d'educació infantil i primària. El qüestionari ha proporcionat dades quantitatives de les preguntes de resposta tancada. S'ha escollit aquest instrument metodològic perquè és fàcil d'aplicar i de respondre i perquè permet recopilar una nombrosa quantitat de dades en un període breu de temps.

En termes generals, les preguntes del qüestionari formulades al personal docent han estat plantejades per obtenir dades sobre la concepció dels docents sobre el museu com a recurs pedagògic, sobre l'ús que en fan,

sobre la intencionalitat de la visita, sobre els aspectes de comunicació i difusió escola-museu, sobre la valoració de les visites i les activitats portades a terme abans, durant i després de la visita al museu i, finalment, sobre el grau de formació en patrimoni del personal docent.

Pel que fa al disseny del qüestionari, les preguntes s'han organitzat en cinc blocs temàtics, per tal de facilitar l'anàlisi de resultats.

Bloc 1. Coneixement i ús del servei educatiu dels museus per part dels docents.

En el primer bloc s'han formulat preguntes introductòries per tal d'accedir al coneixement i ús del servei educatiu dels museus per part dels mestres. En aquest bloc, també hi ha preguntes referides als canals de comunicació entre escola-museu, mitjançant les quals es busca esbrinar com el docent s'assabenta de l'oferta d'activitats didàctiques del museu i com valora l'atenció rebuda durant el procés de reserva.

Bloc 2. El museu com a recurs didàctic i espai d'aprenentatge.

En el segon bloc es vol obtenir informació sobre la visió dels docents amb relació a l'aprenentatge de l'alumnat durant la visita al museu. Es vol conèixer l'opinió del professorat sobre el museu com a recurs educatiu i sobre el seu profit com a espai d'aprenentatge per a l'alumnat.

Bloc 3. L'activitat didàctica proposada pel museu.

En el tercer bloc, les preguntes se centren en l'activitat didàctica proposada pels museus. Es pregunta als docents sobre les activitats, metodologies i materials emprats pel museu durant la visita dels escolars i sobre el seu grau de satisfacció respecte a les activitats, metodologies i materials proposades.

Bloc 4. La participació del docent en la visita al museu.

El quart bloc aplega preguntes dirigides a esbrinar la participació dels mestres abans, durant i després de la visita al museu. Es pregunta sobre l'ús del material proporcionat pel museu abans de la visita, sobre les activitats proposades pel mestre abans i després de la visita al museu i sobre l'activitat duta a terme pel docent al llarg de la visita.

Bloc 5. Formació personal del docent en educació patrimonial.

Finalment, el cinquè bloc fa referència a la «formació del docent». En aquest apartat es pretén aplegar informació sobre la formació del personal docent en l'ús pedagògic del museu així com si està interessat a rebre formació per part del museu i si considera necessari que s'imparteixi a la universitat algun tipus d'assignatura relacionada amb l'educació patrimonial.

4. Exposició de resultats i anàlisi de dades

Tot seguit es fa un recull dels resultats més significatius de la recerca:

Els docents de la mostra coneixen els serveis educatius dels museus de Tarragona i visiten (91,1%) preferentment els museus que ofereixen tallers, visites dinamitzades i visites guiades adreçades a l'alumnat d'educació primària i d'educació infantil, ja que solen ser més dinàmics, experimentals i cooperatius. Vint dels trenta-cinc docents consideren que el motiu de la visita no és fer una sortida qualsevol, sinó, majoritàriament es fa per completar el projecte, la temàtica o els continguts estudiats a la classe i, en general, per completar l'aprenentatge de l'alumnat amb les activitats dutes a terme fora de l'aula, a més d'apropar el patrimoni a l'alumnat, donant-li l'oportunitat de visitar-lo.

Figura 2. Activitat «Gastronomia i Art». Col·legi Mare Nostrum. Curs 2019-2020.
Fotografia: Arxiu: Museu d'Art Modern de Tarragona (MAMT)

Tot i això, s'ha de tenir en compte que un dels motius que impulsen el professorat a visitar un museu és donar a l'alumnat, especialment al que presenta una realitat socioeconòmica familiar precària, l'oportunitat de visitar-los, més que les preferències i predileccions del personal docent. Des del començament, les limitacions econòmiques són un dels principals obstacles de molts grups, atès que els desplaçaments solen ser costosos, i a això s'hi afegeix el cost del material o recurs educatiu, les despeses dels quals no poden o no volen afrontar algunes famílies.

En general, el 37,1% dels mestres coneixen l'oferta educativa dels museus de la ciutat de Tarragona. Seguidament, trobem que els docents s'han assabentat de l'oferta d'activitats didàctiques del museu a través d'Internet (17,15%), que se situa com a principal sistema de comunicació escola-museu. Finalment, més de la meitat dels mestres (55,9%) valoren molt positivament l'atenció rebuda pel museu durant el procés de reserva de la visita.

Els museus són valorats, per part del professorat (77,1%), com un recurs important per fomentar l'aprenentatge significatiu, a més de considerar que les visites als museus poden contribuir a augmentar la motivació i a fomentar actituds i valors positius. D'altra banda, com a aspecte negatiu, el professorat afirma que hi ha una falta d'aprofitament dels museus per part de les escoles i una manca de formació (71,4%).

La relació entre museu i escola ha de ser un treball conjunt i global, més enllà de la simple activitat del dia de la visita al museu; una aplicació correcta del currículum escolar que permeti adaptar millor l'oferta a les necessitats educatives de l'alumnat i reconduir-lo cap a experiències més participatives i vivencials; o la utilització de materials didàctics de suport en són diversos exemples. Encara som molt lluny de tenir uns serveis educatius en els museus que funcionin seguint una filosofia i uns objectius instructius i educatius concrets segons el currículum. Per consegüent, segons la valoració dels docents, cal, doncs, un coneixement profund de les programacions escolars i del currículum escolar per poder adaptar els serveis educatius i la seva oferta a les necessitats del context escolar.

Les valoracions dels docents respecte a la diversitat metodològica dels museus han estat molt positives. Dels 35 docents enquestats, 30 conside-

ren que la metodologia aplicada, per part del museu, s'adapta a les necessitats, al nivell dels infants d'aquesta edat i als continguts treballats, i afavoreix que l'alumne sigui el protagonista del seu procés d'aprenentatge. Només 5 docents han opinat que la metodologia del museu no ha estat adaptada a l'alumnat.

Aquests resultats ens demostren que la combinació de diverses metodologies d'aprenentatge atorga, generalment, més dinamisme a les activitats educatives perquè permet un aprofitament òptim del potencial pedagògic del museu. De la mateixa manera, el desenvolupament de diversos mètodes genera situacions que afavoreixen la introducció d'innovacions.

Quant al seguiment i avaluació del funcionament de les activitats, una àmplia majoria dels docents (73,5%) respon que se'ls va proporcionar algun qüestionari o sistema d'avaluació. És evident que establir mecanismes d'avaluació és indispensable per conèixer si estem assolint els objectius plantejats i responent a les demandes que el personal docent fa als museus. L'avaluació en el museu és essencial per promoure l'esperit crític, reflexiu i compromès amb el seu treball educatiu. L'avaluació ha de ser, alhora, formativa, progressiva i formadora.

Sovint, l'avaluació i valoració de si una activitat educativa funciona o no, encara es fa segons criteris de demanda, és a dir, sense entrar a fons ni tenir en compte el seu rendiment educatiu. Els museus entenen que una activitat funciona si els mestres hi estan satisfets i la repeteixen. Per tant, el grau de repetició, a vegades, és entès com l'indicador bàsic i elemental, i aquest no pot ser l'únic. L'avaluació ha de ser un treball compartit entre els museus, els educadors i els docents. Els resultats educatius d'una visita escolar no són immediats, sinó que cal analitzar-los una vegada l'alumnat ha tornat a l'escola, i valorar si els aprenentatges han estat significatius. Conseqüentment, caldria proposar sistemes d'avaluació més coordinats entre museus i escoles i plantejar-los des d'una perspectiva pedagògica o educativa.

Una àmplia majoria de la mostra (94,1%) s'ha mostrat satisfeta amb les activitats, recursos i materials proposats pel museu, la qual cosa demostra que les propostes didàctiques dels museus estan molt treballades

i adaptades al perfil i característiques de l'alumnat que visita els museus. És innegable que, perquè una activitat tingui un resultat favorable, és de vital importància tenir presents els recursos i materials que s'utilitzen. Disposar d'un ampli ventall de recursos i materials didàctics variats i adequats a cadascun dels nivells o etapes evolutives a què va adreçada l'activitat i, juntament, a unes infraestructures idònies, l'enriquirà, i en beneficiarà el sentit i l'assoliment dels objectius. Per tant, un altre aspecte molt rellevant que cal tenir en compte en la satisfacció i l'èxit de les activitats d'un museu són les infraestructures que s'usen per dur a terme l'activitat, i els recursos que donen suport a la seva execució.

Figura 3. Activitat multisensorial de l'Observatori Blau a la Llotja del Peix del Serrallo. Escola Jaume Miret de Soses (Segrià). Any 2018. Fotografia: Arxiu Museu del Port de Tarragona

El currículum escolar és el document que engloba els fonaments i els coneixements mínims que ha d'adquirir l'alumnat en l'etapa educativa corresponent, i la meitat del personal docent enquestat considera que els objectius i els continguts de l'activitat no concorden amb el currículum. Per tant, podem interpretar que la majoria dels museus tenen constància de l'existència d'aquest document, però pocs reconeixen haver-lo utilitzat. Així, en la majoria de casos, els serveis educatius, encara que tinguin certa idea sobre els objectius curriculars, redacten objectius didàctics sense enllaçar-los amb el currículum.

Queda palesa la importància, en el desenvolupament de l'activitat, de la implicació de tots els participants, no només de l'alumnat, sinó també dels docents i dels educadors. La implicació del mestre ha d'anar més enllà de l'espai del museu. La preparació prèvia de la visita i de l'activitat a l'aula no només afavoreix l'aprenentatge, sinó també la participació més dinàmica, activa i dialogant de l'alumnat envers el discurs de l'educador del museu. Un dels grans problemes als quals s'enfronta el professorat és que no ha estat format per treballar en educació patrimonial. En general, es creu que els museus no s'acaben de decidir per apostar per una proposta formativa per als docents, escudant-se, segurament, en la baixa resposta participativa que tradicionalment ha rebut des del món educatiu. Per tant, la falta de propostes dels museus i la decepció expressada en la baixa participació dels docents envers les iniciatives d'alguns museus confirmen que encara no s'ha trobat la forma correcta d'atraure l'atenció del professorat amb una oferta formativa que els resulti prou atractiva.

5. Conclusions

Un cop finalitzada la recerca, es pot afirmar que s'han assolit tots els objectius i s'ha confirmat el supòsit de partida, ja que s'ha vist amb claredat que el professorat d'educació infantil i primària no està prou format per treure profit de l'oferta educativa dels museus ni del potencial educatiu del museu com a recurs didàctic per afavorir l'aprenentatge de l'alumnat, i que això és un fet bastant generalitzat en la mostra estudiada, per això afirmem que és fonamental que els plans d'estudi universitaris, tant d'Educació Infantil com de Primària, introdueixin els continguts de referència així com els aspectes referits als seus processos d'ensenyament i aprenentatge, ja que si, com a mestres, pretenem dur a terme experiències i activitats en la formació de l'alumnat, prèviament, hi hauran de passar els futurs mestres, no des del punt de vista de l'infant, sinó de la seva pròpia vivència, experiència que posteriorment és traslladable a l'aula.

Així mateix, caldria que la Xarxa de Museus de les Comarques de Tarragona es plantegés realitzar una sessió/curs de formació sobre com utilitzar el currículum escolar i la didàctica del patrimoni adreçada als serveis educatius dels museus. És a dir, apostar per l'oferta formativa

adreçada al món educatiu des dels museus. En relació amb la formació dels mestres, seria interessant treballar aquesta qüestió des de la Xarxa de Museus, en diàleg amb la URV. Una fórmula podria ser proposar crèdits de lliure elecció per als estudiants de Magisteri basats en la descoberta dels museus tarragonins i el seu potencial educatiu. Altres propostes podrien ser els cursos de formació de mestres organitzats pel Departament d'Ensenyament.

Sobre les relacions que s'estableixen entre els museus i els centres educatius s'ha pogut corroborar que el disseny, per part del museu, d'activitats que apliquen els paràmetres educatius i pedagògics marcats pel currículum escolar permeten emprar un llenguatge més afí a les programacions didàctiques que elaboren els docents i, consegüentment, afavoreixen la connexió entre el treball a l'aula i la visita al museu.

En algunes ocasions, les activitats no especifiquen un treball previ ni condueixen cap a una proposta de treball posterior associada i col·laborativa. D'altra banda, tampoc es preveu la participació del mestre més enllà del simple suport a l'organització de l'activitat.

Per tant, la solució seria incrementar la transversalitat de les activitats a través de l'observació de les àrees de coneixement del currículum i redirigir-les cap a l'aplicació de les competències perquè donin eines per a l'aprenentatge de l'alumnat, més enllà dels continguts. També seria interessant intensificar la interacció amb el docent, més enllà de la mera reserva, amb la finalitat de conèixer millor el grup classe, quins són els seus coneixements previs i, si escau, oferir assessorament sobre quins haurien de ser els materials i els recursos que permetin treballar-los. Aquest material didàctic hauria d'estar dissenyat per treballar el context necessari previ i posterior a la visita perquè l'alumnat pogués treballar les conclusions de la visita a l'aula.

A l'últim, el personal docent, per àmplia majoria, ha constatat que el museu és un autèntic espai i recurs d'aprenentatge i d'experiència cultural en què el patrimoni es converteix en una eina d'educació, de comunicació i de socialització al servei de la comunitat escolar on s'afavoreixen l'intercanvi d'experiències educatives i la creació de sinergies. Aquesta apreciació assenyalava el canvi progressiu de la concepció del museu com a

contenedor o dipòsit de béns patrimonials, cap a un ideari de museu com a actiu pedagògic i focus difusor del coneixement.

Si fem referència particularment a la funció educativa dels museus, el que més han destacat els docents ha estat la capacitat de crear experiències vivencials que defugen de la quotidianitat de l'ensenyament a l'aula, a més de ser un recurs que dona accés a informació que no surt als llibres de text i que és proporcionada d'una manera més atractiva.

Comptat i debatut, la recerca evidencia, d'una banda, que l'interès i motivació de l'alumnat pels museus depèn estretament de l'oferta educativa del museu però, també, de la formació del professorat en formació patrimonial. D'altra banda, es posa de manifest la funció del museu com a eina d'aprenentatge i com a recurs didàctic que el professorat hauria d'incloure en el disseny dels continguts curriculars. Així doncs, s'ha d'intentar fer una passa endavant per tal de rompre l'aïllament entre l'escola i el museu i assolir una participació real de professorat i alumnat en la preparació de les programacions didàctiques, activitats i exposicions. És a dir, que el museu sigui entès com una comunitat d'aprenentatge més que com una entitat. Escola i museu han d'intentar unir esforços per poder treballar conjuntament i poder integrar els interessos recíprocs del públic escolar i del museu, una institució que, com s'ha dit abans, adquireix, conserva, estudia, exposa i transmet el patrimoni material i immaterial de la humanitat i del seu medi ambient amb finalitats d'estudi, educació i delectació.

Referències bibliogràfiques

- ASENSIO, M., i POL, E. (2003). «Aprender en el museo». *Íber. Didáctica de las Ciencias Sociales, Geografía e Historia*, 36, 62-77.
- CALAF, R., i FONTAL, O. (2007). *Museos de arte y educación. Construir patrimonios desde la diversidad*. Ediciones Trea.
- CARBÓ, G.; BAQUÉ, C. i FRANCESCH, M. (2017). *Diagnosi dels serveis educatius dels museus de la Xarxa de Museus de les Comarques de Girona*. Documenta Universitaria.
- HUERTA, R., i DE LA CALLE, R. (2007). *Espacios estimulantes. Museos y educación artística*. PUV.
- HUERTA, R. (2010). *Maestros y museos. Educar desde la invisibilidad*. PUV.
- ICOM (2013). *Código de deontología del ICOM para los museos*.
- SABATÉ, M., i GORT, R. (2012). *Museo y comunidad. Un museo para todos los públicos*. Ediciones Trea.
- SERVEI D'Ocupació CURRICULAR. (2009). *Currículum d'educació primària*. Generalitat de Catalunya, Departament d'Educació.

Documents en línia

- CATALUNYA. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, núm. 6900 (26 juny 2015). <<https://www.parlament.cat/document/intrade/148419>>